

Informe sobre la possible declaració com a BIC de tres camins històrics, a proposta del centre excursionista de valència

Autor: Comissió de Promoció Cultural

Coordinadors: Jesús Huguet i Manuel Sanchis-Guarner Cavanilles

Aprovació: Ple de 23 de juliol de 2007

Antecedents

El Centre Excursionista de València en carta signada pel seu president D. Juan Manuel Ferris Gil, de data 17 d'abril de 2007, núm. 423 de Registre d'entrada del Consell Valencià de Cultura del 18-4-07, es dirigeix al President del C.V.C. sol·licitant que informe i propose aquesta institució la declaració de B.I.C. de tres camins històrics de la Comunitat Valenciana (El Camí del Portell del Infern entre Fredes i el pantà d'Ulldecona; el de la Cortada o Cavanilles a la Mola de Cortes de Pallàs; i el de les Jovades a la Vall de Laguar).

El Sr. President del C.V.C. encomana a la Comissió de Promoció Cultural la realització de l'informe, i aquesta Comissió en la sessió de maig de 2007 encarrega als membres de la mateixa, Srs. Sanchis-Guarner Cavanilles i Huguet Pascual, la formalització pertinent.

Els Srs. Sanchis-Guarner Cabanilles i Huguet Pascual s'han reunit amb membres del Centre Excursionista de València així com amb altres persones coneixedores dels itineraris i senders històrics valencians i han consultat diversos llibres i documents (des de l'informe lliurat pel propi Centre Excursionista a publicacions com Pobles abandonats editat pel C.V.C.) dels quals s'han servit per realitzar aquest informe. La documentació aportada pel Centre Excursionista de València, donada la seua qualitat i concreció de proposta, s'adjunta a l'informe com addenda.

Consideracions

Les vies per les quals han transitat les persones han servit històricament, a més de ruta de trasllat d'un lloc a un altre, d'espai on s'ha manifestat la sociabilitat i cultura del transeünt. El valor social, cultural, ecològic, ambiental, agrícola, etc... d'eixos camins ha fet que la percepció dels seus usuaris haja esdevingut una mena de

relació personal que va més enllà del d'una simple via de comunicació, a la vegada que una relació de la col·lectivitat amb un lloc que esdevé espai de convivència.

Al llarg de la nostra història alguns camins han protagonitzat pàgines essencials: la Via Augusta, la Ruta del Cid, el Camí Valencià i l'Alacantí de S. Jaume, la N-340, l'A-7, etc., són alguns exemples de la importància d'unes vies al voltant de les quals s'ha generat vida i, per tant, processos culturals.

Però a més de la transcendència com generadors d'urbs també alguns camins presenten unes característiques que els fan especialment rellevants com referents paisatgístics i mediambientals, a la vegada que culturals. El propi Govern Valencià declarà el Camí dels Pelegrins de les Useres, pel Decret 40/2007, Monument Natural i anteriorment li havia atorgat la distinció al Mèrit Cultural.

La UNESCO al llarg dels anys ha anat declarant Patrimoni de la Humanitat diverses sendes, rutes o vies de trànsit en consideració al seu alt valor. Només a tall d'exemple podríem esmentar en Afganistan la declaració de la Vall de Bamiyan en 2003; en Alemanya, la Secció mitjana alta de la Vall del Rin en 2002; en Algèria, la Vall de M'Zab en 1982; en Àustria, la Línia del ferrocarril de Semmering en 1998; en Etiòpia, la Vall baixa d'Olmo en 1980; en Japó, la ruta de Gusuku en el 2000; en Nepal, la Vall de Katmandú en 1979; i als Països Baixos, la Xarxa de molins de Kinderdijt-Elshout en 1997. Un exemple cimer d'eixes declaracions és el del Camino de Santiago en 1993 pel que es refereix als trams espanyols i en 1998 als trams en França.

Però no solament a nivell internacional. També en l'àmbit autonòmic espanyol podrien citar diverses actuacions propiciant la consideració administrativa d'algunes d'eixes vies. Així a les Illes Balears s'han protegit legalment els Camins dels Nevaters en la Serra de Masanella, el Camí del Barranc de Beniaraix o el Camí de Cavalls a Menorca. En Astúries, Galícia, Madrid o Extremadura s'ha actuat igualment, en ocasions recuperant rutes històriques de gran traçat com en el cas de la Via de la Plata.

Alguns sociòlegs i geògrafs han batejat el territori valencià com un "país camí". Evidentment l'estructura geogràfica valenciana, i la història així ho confirma, indueix a la contemplació de la nostra terra com un espai transitable de les diverses civilitzacions i encara natura (no oblidem que és en terres valencianes on es produeix el trencament de diverses comunitats florals o faunístiques). Això ha

comportat que les persones l'hagen creuat, més que en altres casos, de vies i rutes.

Alguns dels camins, amb un alt valor paisatgístic i mediambiental, es troben en una situació degradant que exigeix una ràpida intervenció per tal de no perdre's com referent i, encara ocasionalment, per evitar la seua desaparició.

En eixe sentit cal esmentar ací tres exemples que caldria qualificar d'emblemàtics: El Camí del Portell del Infern, la Senda de la Cortada o de Cavanilles, i el Camí de les Jovades.

El Camí del Portell del Infern: Aquest camí que va des de Fredes al Pantà d'Ulldecona es troba dins del Parc Natural de la Tinença de Benifassà. Cal remarcar que la seua íntima relació amb un paisatge singular (no oblidem que a Fredes tenim la fageda més al sud d'Europa i en ella un arbre singularíssim com ho és el Faig Pare) i ple de trets humans (algunes de les pintures rupestres valencianes més rellevants estan al camí o pròximes) ens presenten la ruta com un espai digne de recolzament i necessitat d'un suport administratiu que possibilita la seua ajustada conservació. És aquest un sender homologat (el PRCV-75.1) i ha estat inclòs en actuacions i publicacions tant del Centre Excursionista de Castelló com de la Diputació d'aquesta província.

La Senda de la Cortada o de Cavanilles: El més important geògraf i naturalista valencià de molts segles, A.J. de Cavanilles, ha donat nom a un sender que, sense eixir del terme municipal de Cortes de Pallàs, és una mostra senyera de ruta que conjumina el plaer de l'excursionisme amb la contemplació de la natura. Enclavat en la Reserva nacional de Caça del Caroig ix de Cortes de Pallàs passant per la Cueva de la Mora fins al vèrtex geodèsic de la Cortada. Sender també homologat (SLCV-13) són el Centre Excursionista de València i l'Ajuntament de Cortes de Pallàs qui impulsen la seua declaració.

El Camí de les Jovades: Inclòs en un lloc d'Interés Comunitari (prop del Pla de Petracos, un referent de pintures rupestres) és Zona LIC. Hom l'ha qualificat de "catedral del senderisme" per les característiques de la ruta. Encara es apreciable l'empedrat que tradicionalment s'ha atribuït a Al-Azrak, el cabdill de les darreres revoltes sarraïnes en territori valencià. Eixint de Fleix pel forat difícil i arriscat del Barranc del Infern es creuen les Jovades de Dalt i es passa a les de Baix i després de creuar el barranc s'arriba a Benimaurell i d'ací novament a Fleix. Aquest sender

homologat com PRCV-147 ha estat promogut per la Diputació d'Alacant i l'Ajuntament de la Vall de Laguar.

Conclusions

1).- D'acord amb la documentació aportada pel Centre Excursionista de València i les restants publicacions consultades es considera que caldria que algunes rutes valencianes es tingueren presents per tal de rebre una declaració administrativa del Govern valencià, tant en la seua vessant ecològica com cultural, tot i la rellevància que presenten.

2).- En el cas concret del Camí del Portell del Infern, en la Tinença de Benifassà; de la Senda de la Cortada o de Cavanilles, en el terme municipal de Cortes de Pallàs; i, el Camí de les Jovades, en el terme de la Vall de Laguar, donades les característiques i trets singulars, tant culturals com naturals, considerem que caldria foren declarats Be d'Interés Cultural, en la modalitat de Llocs Històrics o en la de Parcs Culturals.

3).- El recorregut i delimitació dels senders esmentats seria la que proposa al seu informe el Centre Excursionista de València. Però donada la importància d'elements culturals i naturals al voltants dels camins caldria estudiar i reforçar, en el seu cas, les mesures protectores de les àrees circumdants.

4).- Aquest informe es trametrà a l'entitat sol·licitant, el Centre Excursionista de València; al Centre Excursionista de Castelló de la Plana; a la Conselleria de Cultura, Educació i Esport; als ajuntaments de la Pobla de Benifassà, de Cortes de Pallàs i de la Vall de Laguar; a les Diputacions de Castelló de la Plana, València i Alacant; i a la Federació Valenciana de Municipis i Províncies.